

Analysis of the Content of the Fourth Grade Persian Book Based on the Six Fields of Education

Akram Bavafa^{1*}, Vahid Banisi^{2,3,4}, Arezoo Erfan⁵

1 Master's degree in Educational Sciences, Islamic Azad University, Department of Electronics

2 Elementary Teacher, Education

3 PhD in educational management, Isfahan Islamic Azad University (Khorasgan), Isfahan, Iran

4 PhD in Educational Psychology, Islamic Azad University, Bandar Abbas Branch, Bandar Abbas, Iran

5 PhD in Educational Management, Isfahan Islamic Azad University (Khorasgan), Isfahan, Iran

* **Corresponding author:** yaghobiali55@gmail.com

Received: 2024-08-31

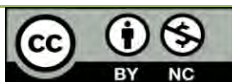
Accepted: 2024-09-30

Abstract

The purpose of the current research is to analyze the content of the fourth grade Persian book based on the six fields of education. The research is of a descriptive type and was selected from the inductive method. The unit of page context (text, image) and the unit of recording the content of the text and image on the pages. For this purpose, after observing and studying the text and images of the Persian books of the fourth grade of elementary school in the period of four months, the desired contents were extracted. In the data analysis stage, extraction of the frequency of components related to moral education in the target textbooks was done using the researcher's content analysis checklist research tool, and to analyze the data obtained from the content analysis form, to examine the main research questions from Descriptive statistics indicators (frequency, percentage, graph and tables) have been used. The findings showed that among the six fields, the highest frequency was related to religious and religious fields by the amount of 59 cases and the lowest amount of attention was related to the economic and professional fields by the amount of 3 cases. It was also found that the amount of attention paid to the six fields is 0.17. Based on the findings, it can be said that by improving the level of attention to the economic and professional fields, it is possible to predict an optimal level of attention to the six fields in the fourth grade Persian book.

Keywords: Content analysis, Persian book, The six areas of education

© 2023 Journal of Mental Health in School (JMHS)

This work is published under CC BY-NC 4.0 license.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article: Bavafa, A & et al. (2024). Analysis of the Content of the Fourth Grade Persian Book Based on the Six Fields of Education. *JMHS*, 2(3): 15-27.

تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی بر اساس ساحت های ششگانه تعلیم و تربیت

اکرم باوفا^{۱*}، وحید بنیسی^{۲،۳،۴}، آرزو عرفان^۵

^۱ کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیک

^۲ آموزگار ابتدایی، آموزش و پرورش

^۳ دکتری تخصصی مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران

^۴ دکتری تخصصی روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی بندرعباس، بندرعباس، ایران

^۵ دکتری تخصصی مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران

* نویسنده مسئول: yaghobiali55@gmail.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۰۹

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۱۰

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر، تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی بر اساس ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت می‌باشد. پژوهش از نوع توصیفی بوده و از روش استقرایی انتخاب گردید. واحد زمینه صفحات (متن، تصویر) و واحد ثبت مضمون متن و تصویر موجود در صفحات می‌باشد. بدین منظور پس از مشاهده و مطالعه متن و تصویر کتاب‌های فارسی پایه چهارم ابتدایی در دوره زمانی چهارماه مطالب مورد نظر استخراج شد. در مرحله تحلیل داده‌ها استخراج فراوانی مؤلفه‌های مرتبط با تربیت اخلاقی در کتاب‌های درسی مورد نظر با استفاده از ابزار پژوهش چک لیست تحلیل محتوای محقق ساخته انجام شد و برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از فرم تحلیل محتوا، برای بررسی سوال‌های اصلی پژوهش از شاخص‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد، نمودار و جداول) استفاده شده‌است. یافته‌ها نشان داد که در میان ساحت‌های ششگانه، بیشترین میزان فراوانی مربوط به ساحت‌های اعتقادی، عبادی به میزان ۵۹ مورد و کمترین میزان توجه مربوط بود به ساحت‌های اقتصادی و حرفه‌ای به میزان ۳ مورد بود. همچنین مشخص شد که میزان توجه به ساحت‌های ششگانه در حد ۰/۱۷ می‌باشد. بر اساس یافته‌ها می‌توان گفت که با ارتقای سطح توجه به ساحت‌های اقتصادی و حرفه‌ای می‌توان حد مطلوبی از توجه به ساحت‌های ششگانه را در کتاب فارسی چهارم دبستان پیش بینی نمود.

واژگان کلیدی: تحلیل محتوای، کتاب فارسی، ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه سلامت روان در مدرسه محفوظ است.

شیوه استناد به این مقاله: باوفا، اکرم و همکاران. (۱۴۰۳) تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی بر اساس ساحت‌های ششگانه تعلیم و تربیت. فصلنامه سلامت روان در مدرسه، ۲(۳): ۲۷-۱۵.

مقدمه

درسی دو چندان می‌شود و اثربخشی کتاب‌های درسی مشروط به این خواهد بود که منطبق بر اصول و معیارهای مشخص تدوین شده باشد. از همین رو آموزش و پرورش به تدوین سند

در نظام آموزش و پرورش متمرکز ایران که برنامه‌های درسی منحصر به کتاب‌های درسی است. نقش و اهمیت کتاب‌های

نظام آموزش و پرورش کشور به رغم فعالیت‌های اصلاحی و تلاشی که برای بهبود اجزاء و عناصر آن در طول سه دهه بعد از انقلاب اسلامی در آن انجام داده است، بدلیل عدم ابتناء بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی نتوانسته است کارکرد مورد انتظار را داشته باشد، به گونه ای که بتواند تربیت یافتگانی در تراز جمهوری اسلامی پرورش دهد که از شایستگی‌ها و توانمندی‌های اعتقادی عاطفی و رفتاری و هماهنگ با نیازهای جامعه برخوردار باشند (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). افزایش اطلاعات و آگاهی‌های اکثر کودکان در سنین ابتدایی، در قالب محتواهایی که به صورت کتب درسی تهیه و جهت آموزش ابلاغ می‌شوند صورت می‌پذیرد. براساس این اصل که در نظام تعلیم و تربیت ما نیز به شکل ویژه ای در حال اجراست، کتب گوناگونی که هر یک در راستای رویکردها و اهداف متعالی خود تنظیم شده اند، متناسب با محتوای خود ارتقای بخشی از یادگیری و آموزش را در فراگیران عهده دار می‌باشد (زارعی و همکاران، ۱۴۰۰).

کشور جمهوری اسلامی ایران به سبب در اختیار داشتن سابقه‌ای چشمگیر در امور علمی پژوهشی این وظیفه خطیر را بر دوش خود احساس می‌کند. لذا متولیان تعلیم و تربیت در نظام متمرکز آموزشی کشور تمامی ظرفیت‌های ممکن را در انتقال این گنجینه گران بها در قالب محتوای کتب درسی به فراگیران و آینده سازان به نحو مؤثری به کار می‌گیرند. امروزه تحلیل و بررسی‌های موشکافانه و کارشناسانه محتوای کتب درسی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در همین راستا نگارندگان تحلیل محتوا، میزان درگیری متن، تصاویر و نمودارها و فعالیت‌ها را در کتاب‌های درسی را مورد نقد و بررسی قرار می‌دهند. تحلیل محتوا از روش‌های اسنادی است که به بررسی نظام مند، عینی، کمی و تممیر پذیر پیام‌های ارتباطی می‌پردازد. به اعتقاد بیشتر صاحب نظران تحلیل محتوا روش پژوهشی است که برای بیان مفاهیم یا واژه‌های در یک متن و یا مجموع ای از متون استفاده می‌شود (جواهری، ۱۳۹۸). یکی از اهداف اساسی در کتاب درسی علوم ایجاد ارتباط بین آموزه‌های علمی و زندگی واقعی و به عبارتی، کسب علم سودمند و هدفدار است. و تحقق این امر میسر نیست مگر با درگیر کردن دانش آموز در فرآیند یادگیری و و برانگیختن توجه وی نسبت به محتوایی که در حال یادگیری آن است (صادقیان، ۱۳۹۸).

در این راستا در دهه‌های اخیر تغییراتی مهم در برنامه‌ها، نظام آموزشی و به تبع آن در تهیه و تنظیم کتاب‌ها و مواد آموزشی صورت گرفته‌است که این تغییرات برای شرکت‌دادن دانش آموزان در فعالیت‌های آموزشی بوده است. همچنین، لزوم هماهنگی با حرکت شتابان و تحولات سریع اجتماعی و بهره

تحول بنیادین و سند برنامه درسی ملی همت گمارده است. به دنبال تدوین سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰) تحول در کتاب‌های درسی آغاز شد و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی تدوین کتاب‌های درسی جدید را براساس مفاد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش آغاز نمود. از جمله کانون‌های تاثیرگذار برای اجرایی کردن سند تحول بنیادین برنامه‌های درسی است. برنامه‌های درسی یکی از مهمترین عناصر و آینه تمام نمای موفقیت و شکست و حتی در بیشتر موارد جهت دهنده نظام آموزشی است و محمل مناسبی برای ارائه دانش تغییر نگرش و آموزش مهارت‌هایی به دانش آموزان، بزرگسالان و تصمیم گیرندگان اولیه خواهند بود. محصول برنامه درسی کتاب درسی است. بررسی وضعیت موجود کتاب‌های درسی از این جهت مهم است که تصویر دقیقی از کم و کیف توجه به ساحت‌های ششگانه به دست می‌دهد و در حکم بررسی وضعیت موجود بینش‌های لازم را برای برنامه ریزان و دست اندرکاران طراحی برنامه‌های درسی جهت تدوین برنامه‌ها و پوشش دادن حیطه‌ها و برنامه‌های درسی پنهان و مغفول فراهم می‌آورد (مهرمحمدی و محمودی، ۱۳۹۱).

در جهان امروز تمامی کشورهایی که از منظر رخدادهای پژوهشی و کاوش‌گرایانه تاریخ درخشانی دارند، دغدغه آن دارند که سعی و تلاش وافر خود را در راستای حفظ و گسترش روزافزون آن در میان آینده سازان مملکت خویش بکار گیرند. بدین جهت مسئله‌ای که بیش از هر زمان دیگری ارزش و جایگاه خود را نشان می‌دهد آموزش صحیح و به موقع مؤلفه‌های ذکر شده در بالا است که پیش‌بینی آن در برنامه‌ریزی‌های کلان تمامی سیستم‌های آموزشی جهان که ارزشمندترین آنها در چارچوب آموزش و پرورش رسمی هر کشور می‌باشد صورت می‌گیرد (ابراهیم زاده، ۱۳۹۲). کتاب درسی، که یکی از مهمترین مراجع و منابع یادگیری دانش آموزان در نظام‌های آموزشی محسوب می‌شود، در نظام آموزشی کشور ما نیز نقش مهمی دارد. به لحاظ این اهمیت و همچنین به سبب نقش محتوای کتب درسی در برانگیختن و تأمین نیازها و نیز تسهیل امر یادگیری دانش آموزان، تحلیل محتوای کتب درسی نیازمند توجه بیشتر است. به عبارت دیگر در ایران بیشتر فعالیت‌های آموزشی در چارچوب کتاب درسی صورت می‌گیرد و بیشترین فعالیت‌ها و تجربه‌های آموزشی دانش آموز و معلم حول محور آن سازماندهی می‌شود. این واقعیت باعث شده است که صاحب نظران و پژوهشگران، بررسی محتوای آموزشی دوره‌های تحصیلی را با توجه به نیازهای فراگیران مورد بررسی و تحلیل قرار دهند (فرهادی و گرامی، ۱۴۰۰).

۲- با بررسی گفتار و سیره پیشوایان دینی حق الناس، کرامت نفس، جدیت، قانون گرایی، امرار معاش، حفظ سلامت فردی، جمعی و زیست محیطی ملاک‌هایی را برای انتخاب سبک زندگی شخصی و اجتماعی خود انتخاب و با عمل به آنها، میزان تأثیر آن را ارزیابی کند. با قرائت صحیح و روان قرآن کریم و تدبر در آیات موضوعی، آموزه های قرآنی را در زندگی به کار گیرد و به رعایت احکام مورد نیاز و اقامه نماز فرادا) و جماعت اهتمام ورزد. بعد اعتقادی این ساحت در برگزیده بعد اعتقادی عبادی - دینی است. بعد دینی بعد عام تربیت است عبادی، بعد خاص تربیت است و دربرگیرنده اصول توحید نبوت امامت و (معاد و فروع دین است. این شأن از تربیت بر انتخاب آگاهانه و اختیاری تربیت بر اساس نظام معیار اسلامی تأکید دارد. در این ساحت صرف شناخت آموزه های دینی اصول و فروع دین مطرح نیست؛ بلکه باور به آن اعتقادات دارای ارزش است. نظام تعلیم و تربیت اسلامی با قواعد خاص دنبال موحدسازی است (صدرالدین شیرازی، ۱۳۸۷). این ساحت بر انتخاب آگاهانه و اختیاری دین حق به عنوان آیین زندگی التزام (عملی) آگاهانه و اختیاری نظام معیار دینی در همه شئون زندگی تقید اختیاری به احکام و ارزش های دینی و اصول و آداب اخلاقی در زندگی روزمره و تلاش پیوسته برای خودسازی بر اساس نظام معیار دینی حفظ کرامت و عزت نفس، خویشن داری و مهار غرائز طبیعی، تعدیل عواطف و تمایلات طبیعی، رعایت آداب و کسب صفات و فضائل اخلاقی و پیشگیری از تکوین صفات و ردائل غیراخلاقی و درمان آنها تأکید دارد (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). در اینجا تأکید بر پذیرش آزادانه و آگاهانه دین اسلام تلاش مداوم جهت ارتقای ابعاد معنوی وجودی خویش و دیگران از طریق برقراری ارتباط با خداوند عبادت و تقید به احکام دینی و دعوت سایرین به دینداری و اخلاق مداری خودشناسی و دیگر شناسی برای پاسخگویی مسئولانه به نیازها، محدودیت ها و پیشرفت ظرفیت های وجودی خویش و دیگران و تلاش پیوسته برای حضور مؤثر و سازنده دین و اخلاق در تمام ابعاد فردی و اجتماعی است.

ساحت تعلیم و تربیت زیبایی شناسی هنری

۱- با به کارگیری اصول زیبایی شناسی و ارزشی، محیط زندگی خود را تغییر دهد و تأثیر آن را در بهبود کیفیت زندگی و دستیابی به آرامش روحی و روانی ارزیابی کند.

۲- با بهره گیری از قدرت تخیل تجسم و ایده پردازی، خود اثر فرهنگی هنری خلق کند و ابعاد زیبایی شناسی آن را توصیف نماید. با انتخاب آثار فرهنگی هنری، آنها را بر مبنای اصول زیبایی شناسی و ارزشی بررسی و تأثیر آن را بر هویت خویش

گیری از تجارب موفق آموزشی و تربیتی عصر حاضر، تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت کشور را بیش از پیش نمایان نمود. با بهره گیری از توان گروه وسیعی از صاحب نظران و متخصصان تعلیم و تربیت حوزوی و دانشگاهی تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش در دستور کار قرارگرفت و تدوین مفاد سند تحول بنیادین، ابتدا در شورای عالی آموزش و پرورش درجلسات متعددی از تاریخ ۱۲/۱۱/۸۸ آغاز و تا سال ۱۳۹۰ مورد بررسی قرار گرفت و پس از تصویب در شورای عالی وزارت آموزش و پرورش، در شورای عالی انقلاب فرهنگی مطرح و پس از جلسات متعدد در شورای عالی انقلاب فرهنگی مورد تصویب قرار گرفت و برای اجرا به وزارت آموزش و پرورش ابلاغ شد. از جمله کانون های تأثیرگذار برای اجرایی کردن سند تحول بنیادین، برنامه های درسی است (فرهادی و گرامی، ۱۴۰۰).

ضرورت تحلیل و بررسی کتب پایه های ابتدایی با توجه به توضیحات ارائه داده شده بیش از پیش مدنظر قرار می گیرد بدین سبب بود که این احساس در ما تقویت شد که تلاش های خود را در راستای تحلیل محتوای کتاب فارسی چهارم بکارگیریم. کتاب فارسی چهارم دبستان همانند سایر کتاب های این دوره از بخشهای متنوعی تشکیل شده است که سعی بر آن شد تا با استفاده از آیت های ساحت ششگانه بتوانیم متن، تصاویر، نمودارها و فعالیت های آن را مورد ارزیابی قرار دهیم در راستای دستیابی به هدف اصلی تحلیل حاضر که چیزی جز ارتقای سطح تفکر واگرا و عمیق درون کتاب در فراگیران نیست همت مضاعف نمودیم تا بتوانیم این هدف خود را در محتوایی که در قالب فارسی چهارم تألیف شده است جستجو نموده و نتایج مؤثر و کاربردی ارائه نماییم زیرا باور داریم که تربیت دانش آموانی فکور و پژوهش مدار می بایست در مقطع ابتدایی در قالب چنین محتوایی صورت پذیرد. می توان اینگونه پیش بینی کرد که در پایان تحلیل پیشرو نتایج حاصله از آن می تواند به تمامی گروه هایی که به نوعی در تعلیم و تربیت فراگیران دخیل اند کمک شایانی کند. در این راستا محقق درصدد پاسخگویی به این سوال است که میزان و مصادیق تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی بر اساس ساحت های شش گانه تعلیم و تربیت چگونه است؟

اهداف ساحت های ششگانه

ساحت تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی

۱- با شناخت کلی نظام معارف دینی و چگونگی تأثیر آن بر انتخابها و تصمیمها در زندگی انسان، توانایی شکل دهی به هویت دینی و اخلاقی خود را کسب کند.

در قرن بیست و یکم مساله آلودگی و تخریب محیط زیست از مهمترین مسائل جهانی تعلیم و تربیت خواهند بود این تهدید بشر را وادار خواهد کرد که در افکار کنونی خود درباره انسان و طبیعت تجدیدنظر کند و نسبت به آینده زیست محیطی کره خاکی بینش جدیدی کسب کنند. بنابراین آموزش و پرورش بایستی نسل جوان را نسبت به عواقب و تاثیرات منفی آلودگی محیط زیست آگاه سازد، به گونه ای که نوعی احساس تعهد فکری و التزام عملی نسبت به محیط زیست در آنها به وجود آید. درک ویژگیهای زیستی خود و پاسخگویی مسئولانه به نیازهای جسمی و روانی خویش؛ تلاش پیوسته جهت حفظ و ارتقای سلامت و بهداشت جسمی و روانی خود و دیگران بر اساس نظام معیار اسلامی؛ بصیرت نسبت به سبک زندگی انتخاب شده و ارزیابی پیامدهای آن درباره خود جامعه و طبیعت بر اساس نظام معیار اسلامی؛ تلاش فردی و جمعی برای حفظ و ارتقای سلامت و ایمنی افراد جامعه در سطح محلی، ملی و جهانی براساس نظام معیار اسلامی؛ کوشش مداوم فردی و جمعی برای حفاظت از محیط زیست و احترام به طبیعت بر اساس نظام معیار اسلامی از مهمترین مسائل مطرح در این ساحت تربیتی است.

ساحت تعلیم و تربیت علمی فناورانه

۱ - با استفاده از راهبردهای تفکر الگوها و روابط حاکم بر پدیده ها را شناسایی کند و یافته های خود را برای حل مسایل و توسعه علمی به کارگیرد.

۲ - در فرایند کار مشارکتی با بررسی ایده ها و یافته های علمی فناورانه یا گزاره های علمی و پژوهشی، دیدگاه های خود را ارائه و برای پاسخ به پرسشی جدید طرح مطالعاتی و پژوهشی تهیه و اجرا کند. با بررسی فرایندها، قوانین اصول علمی و فناورانه به کار گرفته شده در تولید یک محصول، روش هایی را برای بهینه سازی آن به کارگیرد. این ساحت ناظر به توانمندی افراد جامعه در شناخت بهره گیری و توسعه نتایج خردورزی و تجربه ی متراکم بشری در انواع دانش و فناوری فهم و درک انواع دانشهای مفید و لازم برای زندگی، کسب مهارت دانش افزایی، بکارگیری شیوه ی تفکر علمی و منطقی در حل مسائل زندگی توان تفکر انتقادی، خلاقیت و نوآوری در انواع دانش، کسب دانش، بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی روزمره است (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). سرعت سرسام آور تکامل فناوری باعث می شود که نظام تعلیم و تربیت با ساختار فعلی خود نتواند فاصله ای منطقی و متناسب با پیشرفتهای علمی داشته باشد. با توجه به ارتباط میان علم و فناوری و آموزش و پرورش به نظر می رسد حفظ فاصله معقول و

توصیف کند. این ساحت ناظر به فعالیت قوه خیال و بهره مندی از عواطف احساسات و ذوق زیبایی شناختی توان درک و تقدیر از موضوعات و افعال دارای زیبایی مادی یا معنوی و توان خلق آثار هنری و قدردانی از آثار و ارزش - های هنری است. مقصود اصلی دین تنظیم و هدایت حیات انسان در زمینه چهار ارتباط اصیل و ثابتی است که هر فرد باید به منزله موجودی آگاه و مختار با هستی رابطه با خویش رابطه با خداوند، رابطه ی با انسانهای دیگر و رابطه با طبیعت برقرار کند عقل و تجربه محدود آدمی (ولو) در شکل تراکم یافته ی جمعی به دلیل احاطه نداشتن بر همه واقعیات و حقائق مربوط به این روابط نمی توانند بدون راهنمایی دین متکفل تنظیم و تدبیر شایسته آنها شوند. از اینرو تخصیص هدایت نظام معیار دینی به برخی از جنبه های زندگی با مقصود از تشریح دین به مثابه ی آیین جامع زندگی منافات دارد (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰) جامعه بشری در فرآیند جهانی شدن به نوعی یکپارچگی سیاسی، اقتصادی و علمی نیازمند است، ولی این همسانی در برگیرنده تفاوت های فرهنگی و هنری نخواهد بود. در ساحت تربیت زیبایی شناختی و هنری درک معنای پدیده ها و هدف رویدادهای طبیعت / هستی برای دست یابی به درک کلی از جهان هستی و جایگاه خویش در آن بر اساس نظام معیار اسلامی؛ رمزگشایی و رمزگردانی از پدیده های آشکار و پنهان طبیعت / هستی و ابراز آن به زبان هنری درک زیبایی های جهان و آفرینش به منزله ی مظاهر جمال و کمال الهی و ارتقای ذائقه زیباشناسانه خود بهره گیری از قدرت تخیل خود در خلق آثار هنری باهدف حفظ تعالی میراث هنری در سطح ملی و جهانی مورد تأکید قرار می گیرد.

ساحت تعلیم و تربیت زیستی بدنی

۱. شناسایی معیارهای زندگی سالم سطح سلامت جسمی، روانی، اجتماعی معنوی خود را بررسی و روشهایی را برای شکل دهی به هویت خود انتخاب کند و به کار گیرد.

۲. با پذیرش مسئولیت در قبال سلامت و بهداشت، جامعه در برنامه های ارتقای سلامت، تفریح سالم و تربیت بدنی سالم سازی محیط زیست محله مدرسه مشارکت کند و روشهایی را برای بهبود کیفیت زندگی فردی و اجتماعی به کار گیرد. با شناسایی معیارهای محیط زیست سالم و بررسی تأثیر الگوی رفتاری خود و دیگران بر سامانه های زیست محیطی محلی و منطقه ای راه حل هایی را برای حفظ و بهسازی زیستگاه خود به کار گیرد. این ساحت ناظر به حفظ و ارتقای سلامت و بهداشت جسمی و روانی خود و دیگران تقویت قوای جسمی و روانی، مبارزه با عوامل ضعف و بیماری حفاظت از محیط زیست و احترام به طبیعت است (شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۹۰)

۱- با شناسایی مفاهیم اصلی اقتصاد خانواده و درک شیوه های مالیه شخصی پس انداز و مدیریت ریسک)، مصادیق آن را در زندگی به کار بگیرد و در بهبود اقتصاد خانواده فعالانه مشارکت نماید.

۲- با شناخت از حرفه ها مشاغل و کسب صلاحیتهای فنی پایه در تولید و عرضه محصول، متناسب با علایق، استعدادها و جنسیت برای انتخاب مسیر شغلی آینده خود برنامه ریزی کند. با شناخت مفاهیم کلیدی رفتار اقتصادی سازنده شکر، قناعت، تعاون منافع جمعی، رعایت حلال و حرام و حمایت از تولید ملی)، تأثیر آنها را در امور فردی، خانوادگی و اجتماعی تحلیل کند و روش هایی را برای بهسازی رفتارهای اقتصادی پیشنهاد دهد. این ساحت ناظر به توانایی آدمی در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی درک و فهم مسائل اقتصادی، درک و مهارت حرفه ای التزام به اخلاق حرفه ای توان کارآفرینی پرهیز از بطالت و بیکاری، رعایت بهره وری، تلاش جهت حفظ و توسعه ثروت، اهتمام به بسط عدالت اقتصادی، مراعات قوانین کسب و کار، احکام معاملات و التزام به اخلاق و ارزش ها در روابط اقتصادی است (شورای عالی آموزش و پرورش ۱۳۹۰).

دین خواستار سطحی از روابط اقتصادی و حرفه ای است که همه رابطه ها بر اساس عدل و احسان شکل گیرد. اهداف دین را نباید به محدوده زندگی فردی فروکاست حرکت انبیاء و امامان در پی ایجاد شکلی متفاوت در روابط اجتماعی و اقتصادی است. مؤمن در پرتو آموزشهای دینی درمی یابد که او نسبت به دیگران تکلیفی دارد و دیگران بر گردن او حقی دارند. عدل رعایت استحقاق ها است و احسان تفضل است؛ رعایت عدل در روابط، اعتدال و تعادل را به دنبال دارد و احسان و تفضل به افزایش محبت و صمیمیت در اجتماع می انجامد (کلینی، ۱۳۷۵). در این ساحت به تدبیر امر معاش و زندگی اقتصادی با درک موقعیت اقتصادی خود و جامعه و تلاش برای بهبود پیوسته آن درک و فهم مسائل اقتصادی خود و جامعه در زمینه تاریخی، فرهنگی و اجتماعی تلاش فردی و جمعی برای تحقق غنا، کفاف، عمران، رشد و استقلال اقتصادی، حفظ و پیشرفت ثروت ملی، افزایش بهره وری، تأمین رفاه عمومی و بسط عدالت اقتصادی و شناسایی عوامل فقر، فساد و تبعیض و تلاش جهت مقابله با آنها در سطح ملی و جهانی در جهت تشکیل جامعه صالح و پیشرفت مداوم آن بر اساس نظام معیار اسلامی پرداخته می شود.

تحلیل محتوا

تحلیل محتوا از آنجا که برنامه ریزی، تدوین، تغییر و روزآمد کردن کتب درسی به عنوان بخشی از برنامه های درسی، یکی از الزامات نظام آموزشی است، تحلیل و بررسی علمی کتابهای درسی اهمیت دو چندان می یابد. تحلیل محتوا باعث می شود تا

منطقی بین علم روز و آنچه در مدارس و مؤسسات آموزشی ارائه می شود، موضوع مهمی در تعیین هدف گذاری در این زمینه خواهد بود. فناوری اطلاعات علاوه بر این که دسترسی به اطلاعات، علمی، اشخاص و منابع غنی آموزشی را میسر می سازد؛ در بهبود کیفیت برنامه های آموزشی و درسی نیز می تواند مؤثر باشد (حیدری پاک سرشت و صفایی مقدم، ۱۳۸۴). تأکید این ساحت تربیتی بر شناخت و بهره گیری از نتایج تجارب مترکم بشری در حوزه علم و فناوری بر اساس نظام معیار اسلامی؛ بهره گیری و ارزیابی از یافته های علمی و فناورانه و ایجاد خلاقیت و نوآوری در آنها جهت کشف صورتهای جدید واقعیت یا خلق روشها و ابزارهای نوین برای وصول به اهداف متعالی در چهارچوب نظام معیار اسلامی؛ برنامه ریزی و اجرای آگاهانه فعالیتهای علمی پژوهشی برای دستیابی خود و جامعه به آینده مطلوب بر مبنای نظام معیار اسلامی؛ و برقراری ارتباط سازنده با طبیعت از طریق شناخت و استفاده از طبیعت باهدف تکریم تسخیر آبادانی و آموختن از آن برای ایفای نقش سازنده در فعالیتهای علمی است.

ساحت تعلیم و تربیت اجتماعی سیاسی

۱- با مشارکت در فعالیتهای اجتماعی هویت ساز نوع دوستی ایثار و مسئولیت پذیری در قبال دیگران را تجربه کند و با پرهیز از روحیه فردگرایی توانایی تصمیم گیری مبتنی بر خرد جمعی خود را توسعه دهد. ۲- با شناخت وظایف و مسئولیتهای خود در قبال زیست اجتماعی، روش هایی برای تأثیرگذاری بر بهبود سبک زندگی اجتماعی و حفاظت از خود و دیگران در برابر مسایل و آسیبهای اجتماعی انتخاب کند و به کار گیرد. ۳- با بررسی علل، تکوین تغییر و تداوم محیط طبیعی اجتماعی، سیاسی و آشنایی با قانون اساسی و ساختار سیاسی کشور، درک خود را از روند تغییرات و تأثیرات آن بر زیست اجتماعی بیان کند. ۴- با شناخت شاخص های هویت ملی ایرانی- اسلامی، عملکرد خود را در راستای حفظ و ارتقای آن مورد بررسی قرار دهد. این ساحت ناظر به ارتباط مناسب با دیگران اعضای خانواده خویشاوندان دوستان همسایگان، همکاران و ... تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی رعایت قانون، مسئولیت پذیری، مشارکت اجتماعی و سیاسی پاسداشت ارزشهای اجتماعی، کسب دانش، اخلاق اجتماعی و مهارت- های ارتباطی (بردباری، وفاق و همدلی درک و فهم اجتماعی مسالمت جویی درک و فهم سیاسی عدالت اجتماعی، درک و تعامل میان فرهنگی تفاهم بین المللی حفظ وحدت و تفاهم) ملی است (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰).

ساحت تعلیم و تربیت اقتصادی حرفه ای

مربوط به بُعد زیستی-بدنی (۰/۱۴). پس از اجرای این سند نیز، بیشترین ضریب اهمیت در همین ابعاد بود. وفایی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی پرداختند. نتایج نشان دادند در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی ۵۲۸ مرتبه به ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه شده، که به تفکیک در پایه‌های سوم، چهارم، پنجم و ششم به ترتیب ۱۳۸، ۸۷، ۱۳۶ و ۱۶۷ مرتبه می‌باشد.

روش اجرای پژوهش

پژوهش حاضر، پژوهشی توصیفی-تحلیلی و از نوع کاربردی است. روش تحقیق از نوع تحلیل محتوا الگوی مایرینگ می‌باشد. در این الگو از شیوه استقرایی مورد استفاده قرار گرفته- است. تحلیل محتوای استقرایی محقق با رجوع به داده‌های مورد مطالعه، به تدریج آنها را خلاصه می‌کند تا در نهایت به اصلی‌ترین مفاهیم و مضامین مرتبط با موضوع تحقیق دست پیدا کند. جامعه آماری پژوهش به منظور پاسخگویی به پرسش- های تحقیق، کتاب‌های درس فارسی بخوانیم پایه چهارم دوره ابتدایی در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ است. در این کتاب‌های درسی، روش نمونه‌گیری به شیوه هدفمند و نمونه‌گیری تصویب و متن کتاب‌ها انتخاب گردید.

شکل ۱

جهت گردآوری اطلاعات از ابزارهای اندازه‌گیری شامل فرم فیش برداری، سیاهه و چک لیست تحلیل محتوا با روش استقرایی به صورت کدگذاری باز و محوری استفاده شده است. جهت تایید تخصصی مؤلفه‌های اخذ شده از متن و تصویر کتاب‌ها پرسشنامه‌ای تنظیم و توسط ۳۰ نفر از معلمان پایه چهارم ابتدایی دارای مدرک علوم تربیتی با سابقه حداقل ۱۵ سال روایی صوری و محتوایی مورد بررسی و تایید قرار گرفت. ضریب پایایی پرسشنامه به روش ضریب آلفای کرونباخ به شرح زیر محاسبه گردید. که نشان از پایایی مطلوب مؤلفه‌ها می‌باشد.

معلمان و مولفان کتاب درسی و برنامه‌ریزان درسی با ویژگی‌های لازم برای ارائه یک کتاب درسی مناسب آشنا شوند و آنها را در جهت بهبود کتاب به کار گیرند و همچنین کمک می‌کند تا مفاهیم، اصول، نگرش‌ها، باورها و کلیه اجزای مطرح شده در قالب درس‌های کتاب مورد بررسی علمی قرار گیرد و با هدف- های برنامه درسی، مقایسه و ارزشیابی شوند. برای مثال ممکن است کتاب درسی، نگرش‌ها یا حالت‌هایی را تشویق کند که با اهداف برنامه درسی هم خوانی نداشته باشند.

پاشایی (۱۴۰۱) به بررسی تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی براساس ساحت‌های تربیت سیاسی و اجتماعی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش پرداخت. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که علی‌رغم تاکید شورای برنامه ریزی تالیف کتب فارسی، مولفان کتاب‌های فارسی به این ساحت در حد جایگاه خود توجه نکرده‌اند و برخی کتب مانند پایه اول و دوم دوره ابتدایی به این ساحت‌ها کمتر و در سال‌های پایانی این دوره، بیشتر پرداخته شده‌است.

فرهادی و گرامی (۱۴۰۰) در پژوهشی به تحلیل محتوای کتاب- های فارسی متوسطه اول بر پایه ساحت‌های شش‌گانه تربیت در سند تحول بنیادین پرداختند. طبق نتایج به دست آمده، از مجموع ۶۸۸ فراوانی، ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی با ۲۶۲ واحد و ساحت تربیت زیستی و بدنی با نوزده واحد، به ترتیب دارای بیشترین و کمترین فراوانی هستند.

احمدی (۱۴۰۰) در پژوهشی به تحلیل محتوای کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم با تاکید بر ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت پرداخت. براساس نتایج پژوهش، در کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم ۲۲۳ مرتبه به ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه شده که ساحت علمی و فناوری با $56/51\%$ بیشترین میزان و ساحت زیبایی‌شناختی و هنری با $34/1\%$ کمترین میزان محتوا را به خود اختصاص داده بود.

کریمی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به تحلیل محتوای کتب علوم دوره اول ابتدایی با تاکید بر ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که بیشترین توجه این سه کتاب به ساحت علمی و فناوری و ساحت زیستی و بدنی بوده و کمترین میزان توجه به ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی بوده است.

زارعی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به مقایسه میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیت در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی قبل و بعد از اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد که در دوره قبل از اجرای سند، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به بُعد اعتقادی-اخلاقی-عبادی و بُعد اقتصادی-حرفه‌ای است (۰/۱۸) و کمترین ضریب اهمیت

گردید. در مرحله تحلیل داده ها استخراج فراوانی مؤلفه‌های مرتبط با تربیت اخلاقی در کتاب‌های درسی مورد نظر با استفاده از ابزار پژوهش چک لیست تحلیل محتوای محقق ساخته انجام شد و برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از فرم تحلیل محتوا، برای بررسی سوال‌های اصلی پژوهش از شاخص‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد، نمودار و جداول) استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

۱. میزان توجه به ساحت تعلیم و تربیت اعتقادی عبادی و اخلاقی در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم چگونه است؟

در این پژوهش، روش استقرایی انتخاب گردید. واحد زمینه صفحات (متن، تصویر) و واحد ثبت مضمون متن و تصویر موجود در صفحات میباید بدین منظور پس از مشاهده و مطالعه متن و تصویر کتابهای فارسی پایه چهارم ابتدایی در دوره زمانی چهارماه مطالب موردنظر استخراج شد. در مرحله کدگذاری، باز نخست نمونه داده های اولیه کدگذاری شد از ترکیب نمونه داده ها مفاهیم به دست آمد. در کدگذاری محوری از ترکیب مفاهیم کدگذاری باز، مؤلفه‌ها شناسایی شدند که در نهایت پس از بررسی مجدد مؤلفه های مرتبط با ساحت های ششگانه، حضور هر مؤلفه در درس ثبت شد. سپس تعداد فراوانی های هر یک مؤلفه ها جمع آوری و شمارش شدند و میزان مطرح بودن هر یک از ساحت های ششگانه در کتاب های درسی مشخص

جدول ۱: میزان و چگونگی توجه به ساحت تعلیم و تربیت اعتقادی عبادی و اخلاقی در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم

عنوان	شماره صفحه	مصادیق	فراوانی
آفریدگار زیبایی	۱۰	نظم موجود در طبیعت زیبایی چهار فصل / شگفت انگیز بودن آفریده های خداوند	۱۰
کوچ پرستو	۱۸	شگفتی های طبیعت / شعور آفریدگار مطلق در وجود آفریده ها و پرندگان / دانایی و زیبایی موجود در وجود پرندگان / بازگشت خودکار پرستوها / درک و شعور در وجود پرستو برای لانه سازی	۶
بخوان و ببیندیش: در جست و جو	۲۵	خدا شناسی / درک خداوند از روی نشانه های طبیعت توجه خداوند به بندگان و آفریده ها / نشانه های وجود خدا / محبت خدا	۸
حکایت: قوی ترین حیوان جنگل	۲۸	---	---
راز نشانه ها	۳۲	---	---
ارزش عمل	۳۹	---	---
رهایی از قفس	۴۳	---	---
آرش کمان گیر	۴۸	تاکید بر ذکر نام خدا توسط آرش	۲
مهمان شهر ما	۵۵	عکس پرچم کشور / عکس افراد محجبه / معرفی ورود حضرت امام خمینی	۸
درس آزاد	۶۰	---	---
درس آزاد	۶۵	---	---
باغچه اطفال	۷۷	---	---
همای رحمت	۸۷	معرفی حضرت علی(ع) / خداشناسی و شناخت حضرت علی (ع)	۶
فرمانده دل ها	۹۰	جبهه / دعا توسط رزمندگان / اعتقاد به امام حسین(ع) آزادی خرمشهر / اراده خداوند و آزادی خرمشهر	۵
اتفاق ساده	۹۴	حمایت خداوند / یادآوری روزهای جنگ و جبهه آموختن وجود خدا از سوی مادر به فرزند	۵
لطف حق	۱۰۴	داستان حضرت موسی / اسم خداوند / لطف خداوند / اراده خداوند	۵
ادب از که آموختی	۱۰۸	---	---
شیر و موش	۱۱۸	---	---
پرسشگری	۱۲۴	معرفی دانشمند اسلامی تصویر فرد محجبه	۴
مدرسه هوشمند	۱۳۰	--	---
کل			۵۹

مجموع تعداد ۵۹ مورد به ساحت تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی اشاره شده است.
۲. میزان توجه به ساحت تعلیم و تربیت اجتماعی و سیاسی در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم چگونه است؟

اطلاعات جدول ۱، توزیع فراوانی میزان و چگونگی توجه به ساحت تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم را نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی در

جدول ۲: میزان و چگونگی توجه به ساحت تعلیم و تربیت اجتماعی و سیاسی در محتوای کتاب

عنوان	شماره صفحه	مصادیق	فراوانی
آفریدگار زیبایی	۱۰	--	----
کوچ پرستو	۱۸	----	---
بخوان و بیندیش: در جست و جو	۲۵	----	----
حکایت: قوی‌ترین حیوان جنگل	۲۸	ارتباطات اجتماعی	۱
راز نشانه‌ها	۳۲	آموختن از روی ناشناخته‌ها	۱
ارزش عمل	۳۹	----	---
رهایی از قفس	۴۳	نکته سنجی از بیان کلمات دیگران	۱
آرش کمان‌گیر	۴۸	حمایت از هویت و وطن جنگیدن برای وطن	۱
مهمان شهر ما	۵۵	انقلاب اسلامی / حضور حضرت امام خمینی / شور و اشتیاق انقلابیون	۳
درس آزاد	۶۰	---	---
درس آزاد	۶۵	---	---
باغچه اطفال	۷۷	توجه به مشکلات اجتماعی / استعداد یابی توسط باغچه بان درک نیاز کودکان خاص / شغل آموزگاری و خدمت به اجتماع کمک به وضعیت اجتماعی کودکان تبریز / خدمت به میهن	۶
همای رحمت	۸۷	درس اخلاق و درستی در اجتماع درس مبارزه سیاسی	۲
فرمانده دل‌ها	۹۰	دفاع از میهن / نبرد با دشمن روحیه حماسی / آزادی خرمشهر	۴
اتفاق ساده	۹۴	جبهه / سنگر / دفاع از میهن	۳
جمع کل			۲۲

تعداد ۲۲ مورد به ساحت تعلیم و تربیت اجتماعی - سیاسی اشاره شده است.
میزان توجه به ساحت تعلیم و تربیت زیستی و بدنی در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم چگونه است؟

اطلاعات جدول ۲، توزیع فراوانی میزان و چگونگی توجه به ساحت تعلیم و تربیت اجتماعی - سیاسی در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم را نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی در مجموع

جدول ۳: میزان و چگونگی توجه به ساحت تعلیم و تربیت زیستی و بدنی در محتوای کتاب فارسی

عنوان	شماره صفحه	مصادیق	فراوانی
آفریدگار زیبایی	۱۰	درخت / انسان / طبیعت / گل / پرند / باغ / سیب / رودخانه	۸
کوچ پرستو	۱۸	حشرات / پرند / هوا / ابر / آسمان	۵
بخوان و بیندیش: در جست و جو	۲۵	باغ / درخت کاج / سنجاب / پیرزن / سیب / رودخانه / کوه	۷
حکایت: قوی‌ترین حیوان جنگل	۲۸	جنگل / شیر / فیل / درخت	۴
راز نشانه‌ها	۳۲	گندم / درخت / پسرک / آسیابان / الاغ	۵

۴	دریا / کشتی / طوفان / مرد	۳۹	ارزش علم
۴	طوطی / قفس / بازرگان / درخت	۴۳	رهایی از قفس
۲	کوه / درخت	۴۸	آرش کمان گیر
۲	کودکان / اجتماع	۵۵	مهمان شهر ما
---	---	۶۰	درس آزاد
---	---	۶۵	درس آزاد
---	---	۷۷	باغچه اطفال
---	---	۸۷	همای رحمت
---	---	۹۰	فرمانده دل ها
---	---	۹۴	اتفاق ساده
۳	دریا / کشتی / ساحل	۱۰۴	لطف حق
---	---	۱۰۸	ادب از که آموختی
۴	جنگل / طبیعت / موش / شیر	۱۱۸	شیر و موش
---	---	۱۲۴	پرسشگری
---	---	۱۳۰	مدرسه هوشمند
۴۸			جمع کل

اطلاعات جدول ۳، توزیع فراوانی میزان و چگونگی توجه به ساحت تعلیم و تربیت زیستی و بدنی در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی در مجموع تعداد ۴۸ مورد به ساحت تعلیم و تربیت زیستی و بدنی اشاره شده است. میزان توجه به ساحت تعلیم و تربیت زیبایی شناختی و هنری در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم چگونه است؟

جدول ۴: میزان و چگونگی توجه به ساحت تعلیم و تربیت زیبایی شناختی و هنری در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم

فراوانی	مصادیق	شماره صفحه	عنوان
۳	تصویر درخت/ تصویر نظم طبیعت / تصویر زیبایی های خدادادی	۱۰	آفریدگار زیبایی
۲	نظم موجود در وجود پرند جهت کوچ/ دانایی و آگاهی پرند	۱۸	کوچ پرستو
۲	مرتب بودن پیرزن / تصویر زیبایی طبیعت	۲۵	بخوان و ببندیش: در جست و جو
۲	تصویر حیوانات جنگل / تصویر نظم طبیعت	۲۸	حکایت: قوی ترین حیوان جنگل
۴	امواج دریا/ کشتی	۳۹	ارزش علم
۴	دانایی پرنده/ هوش پرنده/ دقت پرنده/ شعور	۴۳	رهایی از قفس
۲	قدرت آرش/ آراستگی	۴۸	آرش کمان گیر
۲	تجمع مردم و کودکان / نظم و ترتیب برای انقلاب	۵۵	مهمان شهر ما
۳	تصویر باغچه بان/ تصویر تلاش برای رشد مردم و آگاهی/ تصویر نظم و ترتیب در مدارس	۷۷	باغچه اطفال
۲	تصویر زیبایی اتحاد رزمندگان / تصویر تلاش برای رسیدن به هدف	۹۰	فرمانده دل ها
۳	تصویر قدرت خداوند و نظم طبیعت	۱۰۴	لطف حق
۲	توجه به اطراف/ علم آموزی و نکته سنجی	۱۰۸	ادب از که آموختی
۱	تصویر نظم حیوانات جنگل	۱۱۸	شیر و موش
۳	دانایی/ فراست/ در جستجوی علم و دانش بودن	۱۲۴	پرسشگری
۲	نظم و انضباط در آموزش/ درس در مدرسه تصویر انطباق محتوای درسی با وسایل کمک آموزشی	۱۳۰	مدرسه هوشمند
۳۷			جمع کل

فارسی پایه چهارم ابتدایی در مجموع تعداد ۳۷ مورد به ساحت شناختی و هنری اشاره شده است. میزان توجه به ساحت تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم چگونه است؟

اطلاعات جدول ۴، توزیع فراوانی میزان و چگونگی توجه به ساحت شناختی و هنری در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم را نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در محتوای کتاب

جدول ۵: میزان و چگونگی توجه به ساحت تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم

عنوان	شماره صفحه	مصادیق	فراوانی
آفریدگار زیبایی	۱۰	---	---
کوچ پرستو	۱۸	---	---
بخوان و ببینیش: در جست و جو	۲۵	---	---
حکایت: قوی ترین حیوان جنگل	۲۸	----	----
راز نشانه‌ها	۳۲	---	----
ارزش علم	۳۹	---	---
رهایی از قفس	۴۳	بازرگان / حضور بازرگان در هند	۲
آرش کمان گیر	۴۸	----	---
مهمان شهر ما	۵۵	---	---
درس آزاد	۶۰	---	---
درس آزاد	۶۵	---	---
باغچه اطفال	۷۷	شغل معلمی	۱
جمع کل			۳

محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی در مجموع تعداد ۳ مورد به ساحت اقتصادی و حرفه‌ای اشاره شده است. میزان توجه به ساحت تعلیم و تربیت علمی و فناورانه در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم چگونه است؟

اطلاعات جدول ۵، توزیع فراوانی میزان و چگونگی توجه به ساحت اقتصادی و حرفه‌ای در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم را نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در

جدول ۶: میزان و چگونگی توجه به ساحت تعلیم و تربیت علمی و فناورانه در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم

عنوان	شماره صفحه	مصادیق	فراوانی
مدرسه هوشمند	۱۳۰	آموزش هوشمند / حضور و غیاب هوشمند / لمس با انگشت و نگارش / تخته هوشمند / پرگار هوشمند / مقاله هوشمند / آزمایشگاه مجازی / سایت مدرسه رایانه / کتابخانه مجازی	۱۰
جمع کل			۱۰

اطلاعات جدول ۶، توزیع فراوانی میزان و چگونگی توجه به ساحت فناوری در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم را نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی در مجموع تعداد ۱۰ مورد به ساحت فناوری اشاره شده است.

سؤال اصلی

میزان توجه به ساحت های ششگانه تعلیم و تربیت در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم چگونه است؟

کتاب فارسی پایه چهارم توجه به ساحت ششگانه تعلیم و تربیت در سطح کمتر از متوسط ارزیابی می‌شود.

نتیجه‌گیری

براساس روش آنتروپی شانون داده‌های بهنجار شده، ضریب اهمیت و توجه به ساحت ششگانه تعلیم و تربیت کتاب فارسی پایه چهارم دارای ضریب اهمیت ۰/۱۷ است و در کل می‌توان گفت در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم توجه به ساحت ششگانه تعلیم و تربیت در سطح متوسط ارزیابی می‌شود. در مقایسه تطبیقی در زمینه فرضیه یعنی میزان توجه به ساحت‌های ششگانه تعلیم و تربیت در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم یافته‌های این پژوهش از نتایج پژوهش محققین داخلی مانند نتایج پژوهش زارعی و همکاران (۱۴۰۱)، غلامی و حیدری (۱۴۰۱)، پاشایی (۱۴۰۱)، کریمی و همکاران (۱۴۰۰)، فرهادی و گرامی طیبی (۱۴۰۰)، حسینی و همکاران (۱۳۹۹) همخوانی داشته و با یافته‌های آنها انطباق دارد. پیشنهادات زیر به منظور دستیابی به اهداف پژوهش ارائه می‌شود.

- ۱- بررسی این موضوع در سایر کتب درسی.
- ۲- پیشنهاد می‌شود که منابع مورد نیاز بیشتری را جهت یافتن پیشینه پژوهش در مورد برخی متغیرهای بکار رفته در پژوهش را در اختیار دانشجویان و پژوهشگران قرار گیرد.
- ۳- پیشنهاد می‌شود این موضوع برای پایه‌های مختلف سنجیده شود.

۱. با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود که محتوای کتب درسی دوره چهارم ابتدایی، بحث اقتصاد و حرفه و همچنین ساخت‌های فناوریانه را را مورد توجه جدی قرار دهد.

۲. با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود که علاوه بر تدوین و تألیف کتاب‌های درسی در زمینه ساحت‌های ششگانه تعلیم و تربیت، منابع آموزشی اضافی در قالب جزوات، کتابچه‌های مرتبط و نرم افزارهای آموزشی که تقویت کننده مباحث کتاب درسی و انعکاس دهنده مشکلات نو پدید است، تدوین و در اختیار دانش آموزان قرار گیرد.

۳. پیشنهاد می‌شود که معلمان پایه چهارم در ارائه مطالب درسی در بخش درس‌های آزاد، تأکید بیشتری روی مباحث آموزشی در حیطه اقتصادی و حرفه‌ای و همچنین حیطه فناوری داشته باشند.

۴. پیشنهاد می‌شود که معلمان پایه چهارم دانش خود را در زمینه ارائه مطالب حیطه اقتصادی و فناوری توسعه بخشند.

جدول ۷: میزان توجه به ساحت‌های ششگانه تعلیم و تربیت در محتوای کتاب فارسی پایه چهارم

ساحت‌های ششگانه	فراوانی	درصد
اعتقادی، عبادی و اخلاقی	۵۹	۰/۳۲
تعلیم و تربیت اجتماعی و سیاسی	۲۲	۰/۱۲
تعلیم و تربیت زیستی و بدنی	۴۸	۰/۲۷
تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای	۳	۰/۰۱
تعلیم و تربیت علمی و فناورانه	۱۰	۰/۰۵
تعلیم و تربیت زیبایی‌شناختی و هنری	۳۷	۰/۲۱
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰

اطلاعات جدول ۷، بیانگر آن است که بیشترین میزان توجه به ساحت اعتقادی-عبادی و اخلاقی است و کمترین میزان توجه به ساحت اقتصادی - حرفه‌ای بوده است.

جدول ۸: فراوانی و داده‌های بهنجار شده حاصل از کتاب فارسی پایه چهارم ساحت ششگانه

ساحت‌های ششگانه	فراوانی	بهنجار شده
اعتقادی، عبادی و اخلاقی	۵۹	۳/۵
تعلیم و تربیت اجتماعی و سیاسی	۲۲	۱/۷
تعلیم و تربیت زیستی و بدنی	۴۸	۲/۸
تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای	۳	۰/۰۰۴
تعلیم و تربیت علمی و فناورانه	۱۰	۰/۰۹۵
تعلیم و تربیت زیبایی‌شناختی و هنری	۳۷	۲/۲
جمع کل	۱۷۹	---

اطلاعات جدول ۸، مجموع فراوانی‌های بدست آمده را نشان می‌دهد. همچنین براساس روش آنتروپی- شانون داده‌های بهنجار شده نشان داده شده است. براین مبنا مقدار بار اطلاعاتی داده‌ها و ضریب اهمیت به دست آمده در جدول ۹ نشان داده شده است.

جدول ۹: مقدار بار اطلاعاتی داده‌ها و ضریب اهمیت حاصل از کتاب فارسی پایه چهارم به ساحت شش‌گانه تعلیم و تربیت

سطوح	مقدار
مقدار بار اطلاعاتی	۹/۵
ضریب اهمیت	۰/۱۷
سطوح	مقدار

اطلاعات جدول ۹ نشان می‌دهد ضریب اهمیت و توجه به ساحت ششگانه تعلیم و تربیت کتاب فارسی پایه چهارم دارای ضریب اهمیت ۰/۱۷ است و در کل می‌توان گفت در محتوای

Javaheri, F. (2018). The place of content analysis in humanities research. The fifth international conference on new achievements in social sciences and educational sciences. [Persian]

Karimi, M., Ghorbanzadeh, J., & Gholamzadeh, N. (2021). Analysis of the content of science books of the first year of elementary school with emphasis on the six areas of the fundamental change document. The 9th Scientific Research Conference of Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Damages of Iran. Tehran. [Persian]

Koleyni, M. (1996). Usul Kafi, translated by Javad Mostafavi. Tehran: Waliasr. [Persian]

Mehrmohammadi, M., & Mahmoudi, F. (2013). The inversion of a new approach to curriculum design aimed at vocational training with an emphasis on educational sciences. Two Quarterly Journals of Higher Education Curriculum Studies, 3(141), 141-177. [Persian]

Sadeghian, M. (2018). Analysis of the content of the 6th grade experimental science book in terms of the activeness of the content. The fourth international research conference in psychology, counseling and educational sciences. [Persian]

Sadrudin Shirazi, M. (2008). Al-Rubabiyah's evidence, Vol. 1, translated by Ali Babaei. Tehran: Molly Publications. [Persian]

Vafaei R., Fazal Elahi Qomshi S., Taleifard A. (2016). Investigating the level of attention paid to the six areas of the document on the fundamental transformation of education and methods in social studies textbooks of the elementary course of practical issues of Islamic education and training. 2 (2): 131-154. [Persian]

Zarei, A. Gurbanpour Arani, h. Bagheri, S. (2021). Comparison of the amount of attention paid to the six areas of education in the Persian books of the elementary school before and after the implementation of the document on the fundamental transformation of education. Curriculum studies. 16(62): 179-196. [Persian]

موازین اخلاقی

در این مطالعه اصول اخلاق در پژوهش شامل اخذ رضایت آگاهانه از شرکت کنندگان و حفظ اطلاعات محرمانه آنها رعایت گردیده است.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران مراتب قدردانی و تشکر خود را از کلیه شرکت کنندگان این پژوهش که با استقبال و بردباری، در روند استخراج نتایج همکاری نمودند، اعلام می‌دارند.

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچ گونه تعارض منافی در انجام و نگارش آن ندارند.

فهرست منابع

Ahmadi, Sh. (2021). Analysis of the content of the 11th grade psychology book with emphasis on the six areas of education and training, the first national conference of applied studies in education and training processes, Bandar Abbas. [Persian]

Ebrahimzadeh, A. (2013). Philosophy of Education, Tehran: Payam Noor University Press. [Persian]

Farhadi, N., & Grami Tayibi, Z. (2021). Analysis of the content of the Persian books of the first secondary school based on the six areas of education in the fundamental change document. Educational Sciences from the perspective of Islam, 9(16), 181-204. [Persian]

Gholami Mehra, L., Benisi V., & Erfan, A. (2023). Analysis of the content of the first grade Persian book based on six areas. History and philosophy of education. Islamic Azad university. Electronic unit. [Persian]

Heydari, M.H.; Pak Seresht, M. J. & Safai Moghadam, M. (2014). Future-oriented education and training: goals and solutions. Educational Sciences and Psychology Quarterly of Shahid Chamran University of Ahvaz, 12(2), 135-162. [Persian]

Higher Education Council. (2016) Theoretical foundations of the basic transformation document. Tehran: Supreme Council of the Ministry of Education. [Persian]